

Bild av västkustfromhet i Henric Schartaus spår. Svartklädda kvinnor i hucklen utanför Uddevalla kyrka. Johanna Schartau har sökt efter sin anfader i Bohusläns karga religiösa landskap. K-special långfredag i svt.

Foto: MARIA LUNDBÄCK/Bohusläns museums bildarkiv

Väster om evigheten

Växer man upp på västkusten och i kontakt med kyrkan, råder en del självklarheter. Det får inte vara hur

tv-dokumentär flamsigt som

helst. Känslomässiga överspel, det lite frireligiösa, är pinsamt. Man ska kunna sitta still i en bänk.

Egentligen är det en kollektiv moral som växer ur den allvarsamt religiösa lära som Henric Schartau kring sekelskiftet mellan 1700- och 1800-tal präglade södra och västra Sverige med.

Det individualistiska i den frikyrkliga väckelserörelsen med högljudda vittnesmål och individuella, poserande scenframträdanden är väsensskild från den hårda men stilla gudstro som konserverades vid den salta strandlinjen i väst.

Jag vet att jag reagerade när jag på gymnasiet i Varberg förstod att biskop Ingmar Ström i Stockholm av de västkustfromma, ansågs vara närmast Belsebub själv, och när det var kollekt till Svenska kyrkans centralråd som han var direktor för under 60- och 70-talen, anbefalldes sällan kollekten av prästen. Ström talade nämligen för kvinnliga präster, och annat bibel-fientligt.

Han kunde vara en av de falska profeter som schartauanerna hade ett sjå att identi-

fiera, i den mån de brydde sig om världen utanför. Djävulen, världen och vårt eget kött tillhörde det onda. Man behövde inte, borde knappast, läsa tidningar. Inte följa med vad som hände, inte lägga sig i politiken, för då var det lätt hänt att man hamnade i föreningar och det fanns bara en förening man skulle tillhöra: Kyrkan.

Henric Schartaus lära var pedagogisk och bildande. Det gällde att från predikstolen undervisa i ordet, och att reflektera över lagen och evangeliet. Varje predikan innehöll ett ämne (som upprepades) och tillämpningen var klart indelad i stycken där prästen i tur och ordning vände sig till: de sovande, de väckta och de helgade.

Men ingen gick omkring och sa att han eller hon var frälst eller kristen, de var kallade till kristna, på sin höjd. Ingen förhävelse.

"Söndagsbruket" med en katalog över vad man fick göra och inte göra på söndagen var en struktur som fäste människor vid de goda vanorna, och kvinnornas hucklen, de svarta huvuddukarna och den i övrigt svarta klädseln, poängterade strängheten. Men också en sorts likhet inför Herren. Ingen glänste över den andra. Alla hade samma värdighet. Schartauanis-

men inspirerade det intellektuella mer än det känslomässiga. Till hjärtat via hjärnan.

Johanna Schartau är konstnär och har gjort en film där hon reser för att förstå vad hennes farfars farfars far gjorde och betydde. Hon hamnar i Bohuslän, och hon upprättar med sina enkla, ärliga frågor ett antal enastående ögonblick. Hennes namn är en nyckel till ett allvar som burits i generationer, och de människor som talar till henne och kameran gör det utan förkonstling.

Judith som är gammal har aldrig haft tv, men lyssnar ibland på radio, på predikningar och andaktsstunder, och hon känner att hon fått en stadga och trygghet i sitt liv. Hon vet att hon snart ska dö, "och det kan vara gott att vara beredd på det så gott det går".

Trogna eller otrogna: Johanna Schartaus film påminner om att evigheten är inget att slarva med. Varken på västkusten eller någon annanstans.

Maria Schottenius
maria.schottenius@expressen.se

JOHANNA SCHARTAU. K Special I Schartauanien. En personlig resa i Henric Schartaus spår. SVT 2 fredag 29 mars 20.00.